

תקציר

מחקר זה מבקש ללכוד מצב דברים בו בית המשפט אינו משמש בתפקידו המסורתי כמי שאוכף את חוקי המדינה ומדיניות הרשות השלטונית אלא נוטל לעצמו תפקיד של מי שמכשיר פעולה של אזרחים המהווה אי היענות למדיניות. לכידה זו מטרתה לבחון את האופנים בהם בית המשפט מכשיר במסגרת הטקסטים השיפוטיים, הלא הם פסקי הדין, את פעולת אי ההיענות למדיניות. מקרה המבחן עליו התבסס מחקר זה הינו החינוך הביתי בארה"ב, אשר בנקודות זמן ומקום מסוימים היווה "יציאה יזמית" המשקפת אי היענות למדיניות. אזרחים-הורים לקחו על עצמם את האחריות לייצר ולספק שירות אשר באופן מסורתי היה מסופק על ידי גורם ציבורי בעל מקצועיות בנושא, כאשר פעולתם הייתה בסביבה של היעדר הסדרה חוקית וכשהרשות השלטונית ראתה בהתנהגותם כהפרה של חוקי החינוך המדינתיים. גם במדינות בהן הייתה קיימת הסדרה, אזרחים-הורים ביקשו לקיים חינוך ביתי לילדיהם בדרך המבוקשת על ידם אשר הייתה שונה מזו שנקבעה במסגרת הרגולציה והחקיקה הקיימת, דבר ששיקף אי היענות למדיניות. המחקר התמקד כאמור במקרים בהם הסכסוך בנושא החינוך הביתי בין האזרח לבין רשויות השלטון התגלגל לכדי הליך משפטי, בין אם במסגרת הליכי ערעור פלילי של הורים על הרשעתם לאחר העמדתם לדין בשל הפרת חוקי המדינה, ובין במסגרת הליך אזרחי-מינהלי בהם עתרו הורים לבית המשפט כנגד מדיניות הרשויות. במסגרת המחקר אותרו פסקי דין בהם בית המשפט קיבל את עמדת ההורים, הצדיק את פעולת אי ההיענות שלהם ולמעשה התערב במדיניות הרשות בנושא. המחקר חשף ארבע מערכות הצדקה שונות שבית המשפט עשה בהן שימוש, אשר כל אחת מייצגת עלייה במידת ההתערבות של בית המשפט במדיניות הרשות: מערכת הצדקה פרוצדורלית, מערכת הצדקה על בסיס עקרונות המשפט המינהלי, מערכת הצדקה על בסיס עקרונות חוקתיים ומערכת הצדקה פרשנית-תכליתית. בעוד מערכת ההצדקה הפרוצדורלית נעדרת התייחסות ישירה לחינוך הביתי, ובזמן שמערכות ההצדקה המבוססות על עקרונות מהמשפט המינהלי והמשפט החוקתי, הובילו לפסילת חקיקה ודרישות רגולציה בתחום החינוך הביתי, הרי שמערכת ההצדקה הפרשנית התכליתית הביאה את בית המשפט להתיר את החינוך הביתי מקום בו לא היה מוסדר ולגיטימי. כך למעשה בית המשפט יצר מדיניות חדשה וגישר על הפער בין המציאות החברתית המשתנה לבין עולם המשפט. בנוסף, במסגרת המחקר אף נמצא כי במרבית המדינות חל שינוי במדיניותן בתחום החינוך הביתי לאחר מתן ההכרעות השיפוטיות המקבלות את עמדת האזרח ודוחות את עמדתן, כך שהתבצע תיקון חקיקה ראשית או נקבעה רגולציה מינהלית ברוח הקביעות המובאות בפסקי הדין, דבר המלמד על תפקידו ומעמדו של בית המשפט.